

Рецензія на монографію

С. В. Прилуцького
«Вступ до теорії судової влади
(Суспільство. Правосуддя.
Держава)»*

В. І. Семчик

академік НАПрН України, член кореспондент НАН України, професор, доктор юридичних наук

Становлення України як сучасної правової держави пов'язане з тривалим та нелегким шляхом формування самостійної судової влади. Безумовно, цей процес має реалізовуватися на основі глибокого теоретичного підґрунтя щодо організації правосуддя. Уже сьогодні нагальною є потреба у переоцінці як попередньої доктрини про суд та правосуддя, так і сучасних надбань, які часто ставали результатом механічних запозичень зарубіжного досвіду та їх штучного вживлення у вітчизняну правову систему.

Осмислення судової влади, як самостійного політико-правового явища, вимагає консолідованого теоретичного підходу. У цьому відношенні теорія судової влади вже давно мала б виступати ідейним підґрунтям у становленні су-

дової влади, як важливої опори громадянського суспільства та правової держави. Саме тому С. В. Прилуцький справедливо вважає, що теорія судової влади має стати самостійним науковим напрямком, а в перспективі – теоретичною основою судового права як окремої галузі права, що комплексно обстоюватиме судову владу та судочинство у їх системному взаємозв'язку, відповідно до статички та динаміки права.

Водночас, автор монографії вбачає, що теорія судової влади має розкривати найважливіші принципи взаємовідносин судової влади з іншими органами публічної влади; досліджувати критерії балансу між судом, як органом державної влади, та судом як інститутом громадянського суспільства. З огляду на це дослідник виокремлює предмет теорії судової влади, який має складати: вчення

* Прилуцький С. В. Вступ до теорії судової влади (Суспільство. Правосуддя. Держава): Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – 317 с.

про суд та судову владу як феномен публічно-правових відносин (досліджуватиме питання співвідношення і взаємодії судової влади з державою, суспільством, людиною); вчення про судоустрій (досліджуватиме судову систему, статус суддів, їх незалежність та відповідальність; публічне обвинувачення (прокуратуру) та захист (адвокатуру) як складові судочинства в системі правосуддя; вчення про судочинство та правосуддя.

У межах означеного предмета С. В. Прилуцький пропонує здійснювати теоретичний аналіз та наукове обґрунтування таких складних правових інститутів, як: судова правотворчість; судова політика та політика судової влади; самоорганізація судової влади; суддівське самоврядування; управління судовою владою та судові адміністрування; судовий контроль і судовий нагляд, транспарентність судової влади. Принципово нового значення з погляду національного суверенітету набувають і питання щодо наднаціональних механізмів судочинства та правозахисту, учасницею яких стала чи може стати Україна – Європейський суд з прав людини, Суд Європейського Союзу, Міжнародний кримінальний трибунал та ін. (с. 27-28).

В основу роботи покладена концепція судового права, яку С.В.Прилуцький намагається продовжити та розвивати на тлі вітчизняної правової системи. Так, дослідник стверджує, що у нинішніх умовах реформування правової системи України як теоретична, так і практична цінність судового права полягає у тому, що воно здатне виступити концептуальною основою для оптимізації процесу формування судової влади та системи вітчизняного судочинства. Для забезпечення максимальної доступності, зрозумілості та ефективності судових процедур у рамках су-

дового права мають бути виокремлені як спільні, так і особливі риси різних форм судочинства і відповідно ті інститути, принципи, процедури, що є спільними – мають бути приведені до взаємної узгодженості та уніфікованості. Такий підхід сприятиме найбільш повній реалізації прав і свобод людини у сфері судового захисту, ефективному дотриманню процесуальних гарантій та полегшенню доступу до правосуддя.

У роботі зосереджено детальну увагу на одному із основних елементів верховенства права – незалежності суддів, що гарантується незалежністю всієї судової влади. Автор монографії вбачає, що незалежний та справедливий суд – це результат політичної, ідейної, духовної, культурної боротьби, яка відбувається у кожному народі, у кожній державі, що прагне до демократії та верховенства права. Крім того, незалежний суд – це не тільки результат боротьби громадянського суспільства за своє право на справедливе правосуддя, а ще й результат боротьби самих суддів за своє право бути справедливими, що знаходить свій вияв у політиці судової влади. С. В. Прилуцький зазначає, що один із самостійних шляхів організації судової влади реалізується безпосередньо через судову політику, центральною складовою якої є боротьба за самостійність у системі гілок влади та незалежність при здійсненні своїх функцій.

У роботі обґрунтовується позиція про те, що судова влада – це самостійний учасник політичного життя країни, який активно впливає на її правову систему, організацію, розвиток та стабільність. Саме на незалежний суд у правовій державі має покладатись контроль за законністю у сфері політики. Зокрема, судовий контроль за законністю створення та діяльність політичних партій, припинення діяльності ан-

тиконституційних партій, гарантування дотримання політичних прав громадян (с. 60).

С. В. Прилуцький справедливо звертає увагу на те, що компроміс між державою та суспільством у питаннях організації судової влади та здійсненні правосуддя досягається через інститут громадянського контролю. Безпосередня участь громадян у здійсненні судочинства в якості народних та присяжних засідателів, наявність мирового судочинства, участь суспільства у процесах кадрового забезпечення та дисциплінарної відповідальності суддів є важливими підвалинами громадянського контролю за судовою владою та державою.

Крім того, автор робить висновок про те, що один із основоположних стовпів, на якому стоїть незалежність судової влади, – це рівність суддів, незалежно від місця і ролі у судовій ієрархії.

У роботі досліджуються та співвідносяться новітні форми організації судової влади: суддівське самоврядування, судове адміністрування (управління), самоорганізації судової влади.

Окремими питаннями роботи досліджуються: інститут мирового суду та перспективи його впровадження у вітчизняну правову систему; інститут публічного обвинувачення (прокуратура) та захисту (адвокатура).

Ознайомлення з монографією свідчить, що вона є цілісним та цінним науковим дослідженням, яке пропонує один із перспективних напрямів побудови вітчизняної судової влади.

На нашу думку, ця монографія є сучасним, змістовним виданням, яке може бути використане науковцями, викладачами відповідних дисциплін, практичними працівниками, а також буде цікавою для широкої аудиторії, яка цікавиться питаннями судової влади та правосуддя.